

Sygn. akt V CSK 442/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 marca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wojciech Katner (przewodniczący)

SSN Iwona Koper

SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa "K." E.K. i spółka Spółki jawnej w W.
przeciwko W. D. i J. P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 17 marca 2016 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego J. P.

od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 30 kwietnia 2015 r.,

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od J. P. na rzecz powódki kwotę 1800 (tysiąc osiemset) złotych tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 10 października 2014 r. uchylił nakaz zapłaty z dnia 10 września 2013 r. (pkt I), zasądził od W. D. na rzecz „K.” E. K. i spółka - spółki jawnej kwotę 114 879,53 zł z ustawowymi odsetkami, zasądził od J. P. na rzecz „K.” E. K. i spółka - spółki jawnej kwotę 60 000 zł z ustawowymi odsetkami solidarnie z W. D., oddalił dalej idące powództwo oraz orzekł o kosztach procesu.

Sąd Okręgowy ustalił, że dnia 22 maja 2009 r. „K.” E. K. i spółka - spółka jawna (dostawca) i W. D. (kupujący) zawarli ramową umowę współpracy, której przedmiotem było ustalenie warunków współpracy handlowej stron, w szczególności zasad zapłaty za produkty i zabezpieczenia zapłaty. Dostawca przyznał kupującemu limit kredytowy w kwocie 50 000 zł. W celu zabezpieczenia spłaty limitu kredytowego kupujący złożył dostawcy weksel własny niezupełny, nie na zlecenie, na kwotę 60 000 zł, a dostawca zobowiązał się nie wykorzystywać weksla w innym celu. Zgodnie z deklaracją, remitent miał prawo wykorzystać otrzymany od wystawcy weksel wyłącznie w celu dochodzenia od wystawcy kwoty wynikającej z wykorzystania aktualnego limitu kredytowego z należnymi odsetkami za opóźnienie w zapłacie, opłaty skarbowej od weksla oraz kosztów procesu. J. P. oświadczył w deklaracji wekslowej, że w celu zabezpieczenia roszczeń remitenta poręcza za dług wystawcy do pełnej kwoty wynikającej z wypełnionego weksla. W. D. złożył szereg zamówień zgodnie z umową z dnia 22 maja 2009 r. Powódka wykonała wszystkie zamówienia oraz wystawiła z tego tytułu faktury VAT. W. D. nie regulował płatności terminowo, a suma zaległości z poszczególnych zamówień wyniosła ostatecznie 122 879,53 zł. Dnia 18 lutego 2011 r. powódka i W. D. zawarli kolejną ramową umowę współpracy, co do zasady podobną do umowy z dnia 22 maja 2009 r., przy czym dostawca przyznał kupującemu limit kredytowy w kwocie 140 000 zł. Strony ponownie uzgodniły w umowie, że celem zabezpieczenia spłaty limitu kredytowego kupujący złożył dostawcy weksel własny niezupełny, nie na zlecenie, na kwotę 140 000 zł. Ponownie też J. P. oświadczył w deklaracji, że w celu zabezpieczenia roszczeń remitenta poręcza za dług wystawcy do pełnej kwoty wynikającej z wypełnionego weksla oraz zgodził się na treść deklaracji. Z tej umowy

nie powstały po stronie kupującego zaległości w płatnościach. Dnia 16 kwietnia 2012 r. W. D. złożył pisemne oświadczenie o uznaniu długu, a dnia 12 lutego 2013 r. powódka i W. D. zawarli porozumienie, w którym pozwany uznał dług w kwocie 102 679,69 zł. Powódka wypełniła weksel wystawiony na kwotę 140 000 zł, oznaczając termin płatności weksla na dzień 29 maja 2013 r. i wezwała pozwanych do zapłaty sumy wekslowej.

Sąd Okręgowy uznał za trafny zarzut pozwanych, że przedstawiony przez powódkę weksel wystawiony w dniu 18 lutego 2011 r. został wypełniony niezgodnie z deklaracją wekslową, skoro zabezpieczał roszczenia wynikające z umów sprzedaży zawartych na podstawie umowy o współpracy z dnia 18 lutego 2011 r., z której nie powstały żadne zaległości. Nie podzielił stanowiska powódki, że weksel zabezpieczał również zobowiązania wynikające z umów sprzedaży zawartych w ramach umowy o współpracy z dnia 22 maja 2009 r. Uznał natomiast, że zachodzą podstawy do rozpoznania sprawy w oparciu o stosunek podstawowy, który łączył strony i uwzględnienia powództwa wobec W. D. Przyjął, że wobec wypełnienia weksla niezgodnie z deklaracją wekslową J. P. nie mógł odpowiadać z tytułu poręczenia wekslowego, jednakże złożone przez niego oświadczenie w deklaracji wekslowej z dnia 22 maja 2009 r. spełnia ustawowe przesłanki poręczenia cywilnego określone w art. 876 w związku z art. 878 § 1 k.c.

J. P. wniósł apelację od wyroku Sądu Okręgowego, zaskarżając go w części, tj. w zakresie pkt IV i VII.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 30 kwietnia 2015 r. oddalił apelację i zasądził od pozwanego J. . na rzecz powódki kwotę 2 700 zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego. Podzielił ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego oraz dokonaną przez ten Sąd ocenę, że odpowiedzialność J. P. wynika z udzielonego poręczenia cywilnego za zobowiązania W. D. wynikające z umowy o współpracy z dnia 22 maja 2009 r.

Sąd Apelacyjny następnie odniósł się do zarzutu naruszenia art. 321 § 1 w związku z art. 193 k.p.c., sprowadzającego się - zdaniem skarżącego - do orzeczenia przez Sąd Okręgowy ponad żądanie, bowiem stosunek podstawowy nie był takim stosunkiem dla wystawionego weksla. Podkreślił w związku z tym, że

pozwany nie powołał się na art. 495 § 2 k.p.c., który mógłby stanowić podstawę podniesionych zarzutów. Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko wyrażone w orzeczeniach Sądu Najwyższego z dnia 14 listopada 2006 r., II CSK 205/06 (OSNC 2007, nr 9, poz. 139) i z dnia 25 kwietnia 2012 r., V CSK 233/12 (niepubl.). Wskazał, że niniejszej sprawie powód - choć użył niewłaściwego weksla - poszukiwał zaspokojenia roszczenia wynikającego z umów sprzedaży powołanych w pozwie. Obowiązkiem Sądu Okręgowego było rozpoznanie żądania pozwu stosownie do przytoczonych przez niego dodatkowych okoliczności faktycznych (art. 187 § 1 pkt 2 k.p.c.), nie można zatem zasadnie twierdzić, że powód nie powołał podstawy faktycznej, z której wywodził swoje roszczenia (zarzut naruszenia art. 193 i art. 321 § 1 k.p.c.).

Sąd Apelacyjny podkreślił, że w orzecznictwie dopuszcza się możliwość potraktowania oświadczenia złożonego w deklaracji wekslowej jako poręczenia cywilnego (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 sierpnia 1988 r., IV PR 189/88, OSNC 1990, nr 12 poz. 154; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 sierpnia 2005 r., II CK 14/05, niepubl.; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2007 r., II CSK 426/06, niepubl.). Uznał, że skoro J. P. w deklaracji wekslowej z dnia 22 maja 2009 r. poręczył za dług wystawcy do pełnej kwoty wynikającej z wypełnionego weksla oraz zgodził się na treść powyższej deklaracji, oświadczenie to spełnia wymagania wynikające z art. 876 k.c. Zgodnie zaś z art. 878 § 1 k.c., można poręczyć dług przyszły do wysokości z góry oznaczonej.

Pozwany J. P. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając go w całości i zarzucając naruszenie przepisów postępowania, mianowicie art. 385 w związku z art. 321 § 1 w związku z art. 193 i art. 495 § 2 k.p.c., oraz prawa materialnego, mianowicie art. 876 § 1 i art. 878 § 1 k.c. oraz art. 31 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. - Prawo wekslowe (Dz.U. Nr 37, poz. 282 ze zm.; obecny jedn. tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 160).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W związku z podniesionymi w skardze kasacyjnej zarzutami naruszenia przepisów postępowania należy podkreślić, że orzekając w podobnej sprawie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 listopada 2006 r., II CSK 205/06, wyjaśnił, iż

wierzyciel, dochodząc wierzytelności wekslowej, nie musi wykazywać podstawy prawnej zobowiązania, może powołać się tylko na treść weksla. W stosunkach między wystawcą a remitentem samodzielność zobowiązania wekslowego ulega jednak złagodzeniu. Jeżeli zobowiązanie wekslowe jest ważne, wystawca może bowiem - w braku skutecznych zarzutów wekslowych - przeciwstawić zarzuty oparte na jego stosunkach osobistych z wierzycielem, czyli zarzuty dotyczące stosunku podstawowego. Może zatem kwestionować samo istnienie lub rozmiar roszczenia wekslowego ze względu na jego związek ze stosunkiem podstawowym. Spór przenosi się wówczas z płaszczyzny stosunku wekslowego na płaszczyznę stosunku prawa cywilnego, nie dochodzi jednak do zmiany powództwa, ponieważ przedmiotem rozpoznania jest nadal to samo roszczenie wekslowe, a powód jedynie przydaje mu dodatkowe uzasadnienie faktyczne i prawne. Problem dopuszczalności odwołania się do stosunku podstawowego i rozpoznania żądania na jego podstawie wyłania się dopiero wtedy, gdy okaże się, że roszczenie wekslowe nie istnieje, w postępowaniu toczącym się na skutek zarzutów od nakazu zapłaty zmiana powództwa, polegająca na zmianie okoliczności faktycznych przytoczonych dla uzasadnienia żądania (art. 187 § 1 pkt 2 k.p.c.), jest bowiem niedopuszczalna (art. 495 § 2 k.p.c.). W orzecznictwie utrwalili się jednak poglądy, że w sytuacji, w której powód powołał się jedynie na dołączony do pozwu weksel, a roszczenie wekslowe okaże się bezpodstawne, sąd powinien umożliwić powodowi zmianę podstawy żądania przez przytoczenie faktów uzasadniających cywilnoprawne roszczenie zabezpieczone wekslem. Wymaga tego pierwszeństwo stosunku podstawowego wobec stosunku wynikającego z weksla, zasada równości stron, bo skoro pozwanemu wolno na obronę przed roszczeniem wekslowym powoda powoływać się na fakty dotyczące stosunku podstawowego, to trzeba również powodowi umożliwić powołanie takich faktów dla ratowania nakazu przed uchYLENIEM, a także ekonomia procesowa, gdyż w razie niedopuszczenia zmiany podstawy żądania sąd uchyliłby wprawdzie nakaz i oddalił powództwo, ale powód mógłby niezwłocznie wytoczyć pozwanemu nowe powództwo, oparte tylko na faktach uzasadniających roszczenie cywilnoprawne, które przy zasadności tej podstawy musiałyby być uwzględnione. Przyjmowano zatem, że sąd, rozpoznając zarzuty od nakazu zapłaty wydanego na podstawie weksla, może - w granicach

nakazu - uwzględnić podstawy faktyczne i prawne, wynikające ze stosunku podstawowego. Podkreślano jednak, że dopuszczalna w takim zakresie zmiana podstawy faktycznej żądania może służyć tylko do utrzymania nakazu zapłaty, nie zaś do rozszerzenia żądania pozwu (zob. uchwałę połączonych Izb: Izby Cywilnej oraz Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 24 kwietnia 1972 r., III PZP 17/70 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 1997 r., I CKN 48/97 i z dnia 24 października 2000 r., V CKN 136/00, OSNC 2001, nr 6, poz. 89). Sąd Najwyższy w niniejszym składzie w pełni podziela przedstawione stanowisko. W tej sytuacji podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia art. 385 w związku z art. 321 § 1 w związku z art. 193 k.p.c. i art. 495 § 2 k.p.c. okazały się nieuzasadnione. W szczególności zaś nie można zarzucić Sądowi orzekającym w niniejszej sprawie wyrokowania co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzenia ponad żądanie.

Nie jest również trafny zarzut naruszenia prawa materialnego art. 876 § 1 i art. 878 § 1 k.c. oraz art. 31 prawa wekslowego przez przyjęcie, że oświadczenie złożone przez skarżącego (poręczyciela) w deklaracji wekslowej z dnia 22 maja 2009 r. ma cechy poręczenia cywilnego w sytuacji, gdy prawidłowa wykładnia prowadzi do wniosku, że oświadczenie to jest wyłącznie awalem (poręczeniem wekslowym). Zarzut ten nie znajduje bowiem potwierdzenia w ustalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego. Poza orzeczeniami powołanymi w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku można ponadto wskazać na wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 października 1975 r., IV PR 162/75 (OSNCP 1976, nr 6, poz. 147) i z dnia 28 maja 2015 r., III CSK 290/14 (niepubl.). Istotna jest tu bowiem przede wszystkim okoliczność, czy w deklaracji wekslowej zachowano przesłanki ważności poręczenia cywilnego zamieszczone w art. 876 § 1 i art. 878 § 1 k.c., co w niniejszej sprawie bezsprzecznie nastąpiło.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

db